

_____ hokimligi
*maktabgacha va maktab ta'limi
boshqarmasi*

_____ maktabgacha va
maktab ta'limi bo'limi tasarrufidagi
____-umumiy o'rta ta'lim maktabi
tarix fani o'qituvchisi

_____ning
20__-20__-o'quv yili 8-sinflar bo'sh
o'zlashtiruvchi o'quvchilar uchun
“TARIXSHUNOS” NOMLI

TO'GARAK
HUJJATLARI

To'garak a'zolari haqida ma'lumot

№	Familiya ismi va sharifi	Tug'ilgan sanasi	Sinfi	Manzili (to'liq)	Ota-onasi (Ismi sharifi)	Telefon (uy yoki mobil)	Izoh
1.							
2.							
3.							
4.							
5.							
6.							
7.							
8.							
9.							
10.							
11.							
12.							
13.							
14.							
15.							

16.							
17.							
18.							
19.							
20.							
21.							
22.							
23.							
24.							
25.							
26.							
27.							
28.							
29.							
30.							

O'tkazilgan xona _____

MMIBDO‘ _____
20__-20__-o‘quv yilida bo‘sh o‘zlashtiruvchi o‘quvchilar uchun tuzilgan
“Tarixshunos” to‘garagining
ISH REJASI

№	Yillik ish reja mavzulari	Soat	Sana	Izoh
1.	XV asr oxiri-XVI asr boshlarida Xuroson va va Movarounnahrda siyosiy vaziyat.			
2.	Dashti Qipchoqdagi siyosiy ahvol. Muhammad Shayboniyxon			
3.	Movarounnahrda shayboniylar sulolasi hokimiyatining o‘rnatilishi			
4.	Zahiriddin Muhammad Bobur-buyuk davlat arbobi va mutafakkir			
5.	Buxoro xonligi			
6.	XVI asrda Buxoro xonligida ijtimoiy-iqtisodiy hayot			
7.	Buxoro xonligining tashqi siyosati			
8.	Buxoro xonligida madaniy hayot			
9.	XVI asrda Buxoro xonligida madaniy hayot			
10.	Ashtarxoniylarning hokimiyat tepasiga kelishi			
11.	XVIII Asrning birinchi yarmida Buxoro xonligida siyosiy tarqoqlikning kuchayishi va uning oqibatlari			
12.	Ashtarxoniylar davrida ijtimoiy-iqtisodiy hayot			
13.	Ma‘naviy – ma‘rifiy, madaniy hayot			
14.	Buxoroda mang‘itlar sulolasi hukmronligining o‘rnatilishi			
15.	Amirlik davlat tuzumi va uning ma‘muriy boshqariluv			
16.	Xiva xonligini tashkil topishi			
17.	XVII XVIII asrning birinchi yarmida xonlikdagi siyosiy ahvol			
18.	Xiva xonligida davlat boshqaruvi			
19.	Xiva xonligining tashqi siyosati			
20.	Xiva xonligida madaniy hayot			
21.	Xiva xonligini tashkil topishi			
22.	Xiva xonligi tarixi bo‘yicha manbalar			
23.	XVI-XIX asrning birinchi yarmida Qoraqolpoqlar			
24.	Qoraqolpoqlarda madaniy va ma‘naviy hayot			
25.	Qo‘qon xonligini tashkil topishi			
26.	Qoraqolpoqlarda madaniy hayot			
27.	XVIII asrni ikkinchi yarmi XIX asrning birinchi yarmida Qo‘qon xonligida siyosiy ahvol			
28.	Qo‘qon xonligida davlat boshqaruvi			
29.	Qo‘qon xonligida harbiy ish			
30.	Qo‘qon xonligida ijtimoiy-iqtisodiy hayot			
31.	Qo‘qon xonligining tashqi siyosati			
32.	Qo‘qon xonligida madaniy hayot			
33.	Qo‘qon xonligida ta‘lim			
34.	O‘zbek davlatining taraqqiyoti orqada qolish sabablari			

Mashg‘ulotning mavzusi: XV asr oxiri-XVI asr boshlarida Xuroson va Movarounnahrda siyosiy vaziyat.

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta‘limiy maqsad – o‘quvchilarga XV-XVI asrlarda diyorumizda yuz bergan o‘zgarishlar, temuriylar davlatining inqirozi sabablarini, siyosiy kurash maydoniga Z.M. Boburning kirib kelishi, usha davr siyosiy-ijtimoiy shart-sharoitlari haqida tushuncha berish.

Tarbiyaviy maqsad – O‘quvchilarni milliy g‘urur, milliy iftixor ruhida tarbiyalash, tarixiy ongini ustirish.

Rivojlantiruvchi maqsad – mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish.

Mashg‘ulot turi: o‘quvchilarning yangi bilim, ko‘nikma va malakalarini hosil qilish.

Mashg‘ulotda foydalaniladigan metodlar: an‘anaviy, zamonaviy, interfaol metodlar

Mashg‘ulotning jihozi: :”O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun darslik, “O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun metodik qo‘llanma, slayd, multimedia siyosiy xarita

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III. Yangi mavzu: 1-&. XV asr oxiri-XVI asr boshlarida Xuroson va va Movarounnahrda siyosiy vaziyat.

Xuroson hukmdori Shohrux 1447-yili vafot etgach, toj-u taxt uchun kurash avjiga chiqdi. Natijada, Xuroson davlati o‘n bir qismga bo‘linib ketdi. Ularning har bin o‘zini mustaqil davlat deb hisoblar edi.

1469-yilda Amir Temurning ikkinchi o‘g‘li Umarshayxning nabirasi Sulton Husayn Boyqaro Xuroson taxtini egalladi. Salkam 40 yil hukmronlik qilgan Sulton Husayn Boyqaro davrida ham mamlakatda to‘la osoyishtalik o‘rnatilmagan bo‘lsada, Xuroson davlatining xo‘jalik va madaniy hayoti ancha yuksak darajada rivojlandi. Mamlakat obodonchiligi yo‘lida katta ishlar amalga oshirildi. Movarounnahrda nisbatan siyosiy barqarorlik ta‘minlandi. Bunda Husayn Boyqaroning hukmdorlik salohiyati muhim o‘rin tutdi. Vazir Alisher Navoiyning xizmatlari ham benihoya katta bo‘ldi.

1506-yilda Sulton Husayn Boyqaro vafot etdi. Shundan keyin mamlakatda qo‘shhokimiyatchilik vujudga keldi. Marhum sultonning ikki o‘g‘li (Badiuzzamon va Muzaffar Husayn) bir vaqtda hukmdor deb e‘lon qilindi.

Bu hol shusiz ham og‘ir kunlarni boshidan kechirayotgan Xuroson davlatini to‘la parokandalikka olib keldi.

Natijada shayboniylar hujumi arafasida davlat inqirozga yuz tutdi.

Mirzo Ulug‘bek vafotidan keyin, Movarounnahrda ham toju taxt uchun ayovsiz kurash boshlanib ketdi. Bu kurashda Mironshohning nabirasi Abu Said Ibn Sulton Muhammad g‘alaba qozonadi va Movarounnahr taxtini egallaydi (1451-1469). U 1469-yilda urushda halok bo‘lgach, hokimiyatni uning ikki o‘g‘li: Sulton Ahmad (1469-1494), Sulton Mahmud (1494-1495) hamda nabiralari Boysung‘ur Mirzo (1495-1497) va Sulton Ali Mirzo (1498-1500) lar boshqargan. Xullas, temuriylar hukmronligi davri oxirida o‘zaro urush-talash oqibatida mamlakat to‘la tanazzulga yuz tutgan.

XVI asr bo‘sasida Temuriylar davlati taxti uchun kurash maydoniga Zahiriddin Muhammad Bobur chiqdi. Bobur Mirzo Amir Temurning uchinchi o‘g‘li Mironshohning chevarasi edi.

U 1483-yilning 14-fevralida Andijon shahrida tug‘ilgan. Bolalik va yoshlik yillari Andijon va Axi shaharlarida o‘tgan. U otasi Umarshayx Mirzo (1455-1494) saroyida o‘z davriga yarasha barcha zarur bilimlarni egallagan.

Umarshayx Mirzo otasi Abu Said Mirzo hukmronligi davrida, dastlab, Kobul viloyatiga, so‘ng Farg‘ona viloyatiga hukmdor etib tayinlagan. Keyinchalik akasi Sulton Ahmad hukmronligi davrida Toshkent va Sayram ham Umarshayx Mirzoga berilgan. Biroq o‘zaro ichki kurashlar natijasida Umarshayx Mirzo qo‘l ostida faqat Farg‘ona, Xo‘jand va O‘ratepagina qolgan.

Umarshayx Mirzo 1494-yilda baxtsiz hodisa tufayli halok bo'lgach, hokimiyat 11 yoshli Bobur Mirzo qo'liga o'tdi.

Bobur yosh bo'lganligi uchun davlat ishlarini ishonchli beklardan Hojiqozi va o'qimishli, oqila onasi Qutlug' Nigorxonim yordamida Bobur Mirzoning siyosat maydoniga chiqishi Temuriylar saltanatida harbiy-siyosiy vaziyat nihoyatda og'irlashgan sharoitga to'g'ri keldi. Bu holat Farg'onadagi siyosiy vaziyatda ham o'z ifodasini topdi.

Chunonchi, 1494-yili Bobur Mirzoning amakisi Sulton Ahmad Mirzo Farg'ona ustiga yurish boshladi. Samarqand qo'shini Quvasoy ko'prigidan o'tayotganda falokat yuz beradi. Ko'prikinib, natijada ko'p kishi suvga g'arq bo'ladi. Buning ustiga otlarga o'lat tegadi, qo'shin orasida vahima va sarosimalik ham boshlanadi. Ayni paytda mahalliy xalq g'animlarga qaqshatqich zarba bera boshlaydi. Chorasiz qolgan Sulton Ahmad Mirzo Samarqandga qaytib ketadi.

Oradan ko'p vaqt o'tmay Bobur Mirzoning tog'asi-Toshkent hukmdori Sulton Mahmudxon Farg'ona ustiga yurish boshlaydi va Axxi qo'rg'onini qamal qiladi. Biroq Sulton Mahmudxon qanchalik urinmasin, Axxini olishga qurbi yetmadi. Axxi himoyachilarining mardonavor kurashayotganini ko'rgan Sulton Mahmudxon ham Toshkentga qaytishga majbur bo'ldi.

Sulton Ahmad Mirzo Samarqandga yetmasdan yo'lda to'satdan vafot etadi. 1495-yilning yanvarida Samarqand taxtiga Sulton Mahmud Mirzoning ikkinchi o'g'li Boysung'ur Mirzo (1495-1497) o'tqizildi.

Shunday qilib, Andijonda Bobur Mirzo, Samarqandda Boysung'ur Mirzo, Toshkentda Sulton Mahmudxon, Hirotda esa Sulton Husayn Boyqaro hukmron edilar.

Bobur Mirzo ham barcha taxt da'vogarlariga xos xususiyatlardan xoli emasdi. U ham saltanat tuzish, buning uchun, avvalo, ulug' bobosi Amir Temur saltanatining markazi-Samarqand taxtini egallash ishtiyoqi bilan yonar edi.

Tez orada Boysung'ur Mirzo bilan ukasi Sulton Ali Mirzo o'rtasida toj-u taxt uchun kurash boshlandi. Bundan xabar topgan Bobur Mirzo 1496-yilning 17-iyunida qo'shini bilan Samarqand qamaliga tutinadi. Ayni paytda, Bobur Mirzo tog'asi-Toshkent hukmdori Sulton Mahmudxondan yordam oladi. Biroq qish yaqinlashib qolganligi tufayli ittifoqchi shahzodalar Samarqand qamalini to'xtatib, yurtlariga qaytishga majbur bo'ldilar.

1497-yilning may oyida Bobur Mirzo ikkinchi marta Samarqandga yurish boshlaydi va yana Samarqand qamali boshlanadi. Bu vaqtda shahar ichida oziq-ovqat tanqisligi yuz bergani tufayli Boysung'ur Mirzo askarlari orasida parokandalik ro'y beradi. Qamalga bardosh berishga ko'zi yetmagan Boysung'ur Mirzo Dashti Qipchoq hukmdori Shayboniyxon-dan yordam so'raydi. Shayboniyxon qulay fursatdan foydalanib, tez orada Samarqandga kelib, Bobur Mirzo qarorgohining ro'parasiga joylashadi. Bobur Mirzo bor askari bilan Shayboniyxonga qarshi chiqishga shaylandi. Kutilmaganda Shayboniyxon shahar ichkarisiga qarab yurdi, biroq Boysung'ur uni shaharga kiritmadi. Boysung'ur uni shahar tashqarisida bo'ladigan jangda ittifoqchi bo'lishga taklif qilgan edi. Bundan ranjigan Shayboniyxon qo'shini bilan Turkistonga qaytib ketdi. Shunday bo'lsa-da, Shayboniyning Samarqandga kelishi behuda ketmadi. U bu yerga yana qaytishni, qaytganda ham qanday kuch bilan qaytishi zarurligini bilib oldi. Ikkinchidan, u temuriyzodalarning ahvoli o'zaro urushlar oqibatida nochor holatga tushib qolganligini ko'rib qaytdi.

IV. Mustahkamlash. Mashg'ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan, uyga vazifani a'lo darajada bajargan o'quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Mavzu yuzasidan 10 ta test tuzish va mavzuni o'qib kelish.

Maktab MMIBDO' _____ Sana _____ 20__yil

Mashg‘ulotning mavzusi: Dashti Qipchoqdagi siyosiy ahvol. Muhammad Shayboniyxon

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta‘limiy maqsad – o‘quvchilarga Dashti Qipchoq aholining ijtimoiy tuzumi va davlatining vujudga kelishi shart sharoitlari, ularning turmush tarzi va Muhammad Shayboniyxon haqida umumiy tushunchalar berish.

Tarbiyaviy maqsad – O‘quvchilarni tarixiy ongini, fikrlash doirasini kengaytirish, tinchlik ruhida tarbiyalash, jahonda bo‘layotgan o‘zgarishlarga to‘g‘ri munosabat bildirishni o‘rgatish.

Rivojlantiruvchi maqsad – mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish.

Mashg‘ulot turi: o‘quvchilarning yangi bilim, ko‘nikma va malakalarini hosil qilish.

Mashg‘ulotda foydalaniladigan metodlar: an‘anaviy, zamonaviy, interfaol metodlar

Mashg‘ulotning jihozi: :”O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun darslik, “O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun metodik qo‘llanma, doska, bor, siyosiy xarita

I.Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III.Yangi mavzu: Dashti Qipchoqdagi siyosiy ahvol. Muhammad Shayboniyxon

XI asrdan boshlab arab va fors manbalarida “Dashti Qipchoq» deb ataluvchi geografik hudud tilga olinadi. Bu atama Sirdaryoning yuqori oqimi va Tyanshanning g‘arbiy yon bag‘ridan Dnepr daryosining quyi oqimiga qadar cho‘zilgan dashtlarga nisbatan ishlatilgan.

Ural (Yoyiq) daryosi Dashti Qipchoqni sharqiy va g‘arbiy qismlarga ajratib turgan.

Bu hududlar rus manbalarida “Poloveslar yeri» nomi bilan yuritilgan. Chunki ruslar Dashti Qipchoq aholisini poloveslar deb atashgan. Vizantiya manbalarida ular kumanlar, sharq manbalarida esa qipchoqlar nomlari bilan qayd etilgan.

1428-yilda Jo‘jining beshinchi o‘g‘li Shaybon naslidan bo‘lgan Abulxayrxon (1412-1468) Sharqiy Dashti Qipchoqni egallab, alohida davlatga asos soladi. Tarixiy manbalarda bu davlat «o‘zbek ulusi» (o‘zbeklar mamlakati) deb ham ataladi. 1431-yilda Xorazmni ham bosib oladi.

1446-yilda Abulxayrxon Sirdaryoning o‘rta oqimida joylashgan shaharlar-Sig‘noq, Oqqo‘rg‘on, Arquq, O‘zgan va Suzoqni bosib oladi. O‘z davlatining poytaxtini Turadan Sig‘noqqa ko‘chirdi.

Samarqand taxti uchun kurash kuchaygan paytda Abulxayrxon vaziyatdan foydalanishga harakat qiladi. U 1451-yilda o‘zidan madad so‘ragan temuriyzoda Abu Said Mirzoga Samarqand taxtini egallashda yordam berish bahonasida yurish boshladi. Abulxayrxon katta o‘ljalar bilan o‘z yurtiga qaytadi. Minnatdorchilik tariqasida Abu Said Mirzo Ulug‘bekning qizi Robiya Sultonbegimni Abulxayrxonga xotinlikka beradi.

Abulxayrxon keyin ham bir necha bor Movarounnahr ishlariga aralashdi. Shu orqali u Movarounnahrda borgan sari o‘z nufuzining ortishiga erisha olgan.

Abulxayrxon tomonidan tuzilgan davlat 40 yil hukmronlik qiladi. 1468-yilda Abulxayrxon vafot etishi bilanoq, bu davlat parchalanib ketdi.

Muhammad Shayboniy Abulxayrxonning nabirasi, Shohbudog‘ Sultonning o‘g‘li edi. Shohbudog‘ Sultondan ikki o‘g‘il qolgan: Muhammad Shayboniy va Mahmud Sulton. Muhammad Shayboniy 1451-yilda tug‘ilgan.

Shayboniyning bobosi Abulxayrxon saroyida ham turkiylar odatiga ko‘ra tug‘ilgan go‘dakka ikki ism qo‘yish urf bo‘lgan. Ismlarning birinchisi islomiy (arab), ikkinchisi esa turkiy bo‘lgan. Tug‘Uganda Muhammad deb nom olgan Shayboniy o‘zining ikkinchi nomi bilan mashhur bo‘lgan. “Boburnoma» asarida Shayboniyning ismi Shoybog‘xon deb berilgan. Bu nom “kuch-qudrat» degan ma‘noni anglatadi. Umuman olganda, Muhammad Shayboniyxon faqat xon bo‘lmasdan, ayni paytda, ilm-ma‘rifat homiysi va

o‘zi ham didli ijodkor, shoir bo‘lgan. Shu bois, Shayboniyxon Shohbaxt, Shoybog‘, Shoybek, Sheboni, Shohibek, Shayboniy taxalluslari bilan she‘rlar yozgan.

Otasi Shohbudog‘ Sulton va onasi Qo‘zibegimdan yoshligida yctim qolgan Muhammad Shayboniy otasining sodiq xizmatkori Qorachabek oilasida tarbiyalangan. Qorachabek bu shahzodaga otalarcha mehribonlik ko‘rsatgan. Keyinchalik Shayboniyga nufuzli temuriy amirlardan bo‘lmish Turkiston va O‘tror hukmdori Muhammad Mazid tarxon homiylik qildi. Shayboniy ukasi bilan Turkistonda uzoq vaqt yashamadi. Keyinchalik ular Buxoroda yashab, ilm o‘rgandilar, she‘riyat va ilm-fanga oshno bo‘ldilar. Balog‘atga yetgani sari Shayboniy ko‘nglida bobosi Abulxayrxon davlatini tiklash orzusi jo‘sh ura boshladi. U Dashti Qipchoqqa qaytib borib, lashkar to‘plashga muvaffaq bo‘ladi. Ayni paytda, u bobosi davlatini tiklash yo‘lidagi xatti-harakatini dastlab o‘z qo‘shini bilan temuriylarga yollanma qo‘shin lashkarboshisi sifatida xizmat qilishdan boshlagan.

Dastlab, Shayboniy parchalangan Amir Temur davlatining shimoliy chegarasida noiblik qilayotgan homiysi Mazid tarxondan uni o‘z xizmatiga olishni so‘raydi. Avvaliga bu taklifga rozi bo‘lgan Mazid tarxon tezda Shayboniyning xavf solishi mumkinligini anglab yetadi. Natijada u Shayboniyini Buxoro hokimi Darvish Muhammad tarxon ixtiyoriga jo‘natib yuborish orqali undan qutuladi. Chunki Darvish Muhammad bunday yordam kuchiga muhtoj edi.

Shayboniyxonning xizmatidan ham Mo‘g‘uliston, ham Movarounnahr, ham Xuroson hukmdoriari o‘zlarining qo‘shnilariga hamda ichki raqiblariga qarshi kurashda foydalanganlar. Bu kurashlarda Shayboniy o‘zining mohir lashkarboshilik qobiliyatini namoyon qildi. Turli hukmdorlarga xizmat qilish Shayboniyga Temuriylar davlatidagi vaziyatni yaxshi bilib olishga imkon berdi.

Shayboniy bobosi Abulxayrxon vafotidan keyin parokanda bo‘lib ketgan qabilalarni birlashtirdi va beayov qonli urushlar natijasida XV asrning 80-yillarida davlatni qayta tiklashga muvaffaq bo‘ldi.

Vaqt o‘tib, Shayboniyxon Sirdaryo bo‘ylaridagi qo‘rg‘onlarni ham egalladi. Bu qo‘rg‘onlar kelgusida unga Movarounnahrni istilo qilish uchun tayanch vazifasini o‘tadi.

XV asrning yigirmanchi yillarida Abulxayrxon Sharqiy Dashti Qipchoqda «o‘zbek ulusi» nomli davlatga asos solgan.

IV. Mustahkamlash. Mashg‘ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashg‘ulotda faol ishtirok etgan, uyga vazifani a’lo darajada bajargan o‘quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Mavzu yuzasidan 10 ta test tuzish va mavzuni o‘qib kelish.

Maktab MMIBDO‘ _____ Sana _____ 20__yil

Mashg‘ulotning mavzusi: Movarounnahrda shayboniylar sulolasi hokimiyatining o‘rnatilishi

Mashg‘ulotning maqsadi:

Ta’limiy maqsad – o‘quvchilarga Movarounnahrda shayboniylar sulolasi hokimiyatining o‘rnatilishi, usha davrda temuriylar saltanatining barham topishi sabablari haqida umumiy tushunchalar berish.

Tarbiyaviy maqsad – O‘quvchilarni diniy bag‘rikinglik, ijtimoiy hamkorlik g‘oyalari ruhida tarbiyalash.

Rivojlantiruvchi maqsad – mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish.

Mashg‘ulot turi: o‘quvchilarning yangi bilim, ko‘nikma va malakalarini hosil qilish.

Mashg‘ulotda foydalaniladigan metodlar: an’anaviy, zamonaviy, interfaol metodlar

Mashg‘ulotning jihozi: :”O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun darslik, “O‘zbekiston tarixi” 8-sinf uchun metodik qo‘llanma.

I. Tashkiliy qism. a) salomlashish, b) davomat, c) yurtimiz va xorij xabarlarini so‘rash.

II. O‘tgan mavzuni mustahkamlash. (uyga vazifa tekshiriladi.)

III. Yangi mavzu: Movarounnahrda shayboniylar sulolasi hokimiyatining o‘rnatilishi

Dashti Qipchoq qabilalarining rahnamolari Abulxayrxon vafotidan so‘ng boshlangan o‘zaro qirg‘inlarning yana takrorlanishini aslo istamas edilar. Shu tufayli ular Muhammad Shayboniyxon timsolida bunday qirg‘inga yo‘l qo‘ymaydigan qodir shaxsni ko‘rdilar.

Bundan tashqari, Dashti Qipchoq qabilalari ko‘pdan buyon o‘troq hayot tarzida yashashni orzu qilib kelardilar. Bu orzuning ushali o‘zgalarning unumdor yerlarini bosib olish tufayligina ro‘yobga chiqishi mumkin edi.

Qabilalar rahnamolari Muhammad Shayboniyxonni o‘z orzularini ro‘yobga chiqarishga qodir birdan bir qudrat deb hisoblardilar. Shu bois ham ular va ruhoniylar kuchli yo‘lanma qo‘shinga ega bo‘lgan Muhammad Shayboniyxonni qo‘llab-quvvatlaydilar.

Ular yerlari unumdor, hunarmandchiligi rivojlangan o‘lkalarning bosib olinishi o‘troq hayotga o‘tish imkonini berishini ham yaxshi bilganlar. Bu omillar Muhammad Shayboniyxon hokimiyatining kuchayishiga yordam berdi. Muhammad Shayboniyxonning Movarounnahrda ichki siyosiy vaziyatni yaxshi bilganligi ham uning nufuzini yanada oshirdi. Ayni paytda, Movarounnahr aholisi temuriyzodalarning toj-taxt uchun o‘zaro kurashlaridan charchagan ham edi. Shu tufayli Movarounnahr zodagonlari, ruhoniylari va hatto oddiy aholining ma’lum qismi ham Muhammad Shayboniyxon timsolida Movarounnahrda tinchlik o‘rnatishga qodir yagona shaxsni ko‘rganlar. Shu tufayli Muhammad Shayboniyxonni qo‘llab-quvvatlaganlar.

Shu tariqa, Muhammad Shayboniyxonning Temuriylar davlati hududlarida ham o‘z hokimiyatini o‘rnatishi uchun barcha zarur shart-sharoit yetilgan edi.

Muhammad Shayboniyxonning asosiy maqsadi Temuriylar saltanatiga butunlay barham berish edi. Bu maqsadni ro‘yobga chiqarish uchun u 1499-yilda Movarounnahrni zabt etishga kirishdi. U bu o‘rinda raqiblarini sarosimaga solib qo‘ygan jang usuli-to‘lg‘amani qo‘lladi.

1500-yilda Muhammad Shayboniyxon Samarqandni jang-siz egalladi. Bu hodisa Samarqand hukmdori Sulton Ali Mirzoning onasi Zuhrobegi og‘aning xatosi oqibatida sodir bo‘ldi. Xoinlar Zuhrobegi og‘ani Muhammad Shayboniyxonga maxfry ravishda “Men ham o‘zbek urug‘idanman, agar siz meni nikohingizga olsangiz, o‘g‘lim bilan sizning hukmingizni tan olib, Samarqandni siz xon hazratlariga topshirurimiz» mazmunidagi xatni yuborishga ko‘ndiradilar.

Ayni paytda, Zuhrobegi og‘a Shayboniyxon oldiga Termiz, Chag‘aniyon, Hisor va Badaxshon zabt etilgach, bu hududlarni o‘g‘li Sulton Ali Mirzoga berish shartini ham qo‘ygan edi.

Muhammad Shayboniyxon o‘zini bu shartlarga rozidek qilib ko‘rsatdi.

Samarqand taxti egallangach esa Sulton Ali Mirzo qatl etildi. Onasi Zuhrobegi og‘a esa boshqa kishiga nikohlab berildi. Shu tariqa, Muhammad Shayboniyxon 1501-yilda Samarqandni uzil-kesil

egalladi. Katta qo'shinga ega bo'lgan Muhammad Shayboniyxon endi butun Movarounnahrni egallashga kirishdi.

1503-yilda Toshkent va Shohruxiya shaharlari egallanadi. Shayboniyxon Ulug'bek Mirzoning Abulxayrxonga uzatilgan qizi Robiya Sultonbegimning o'g'illari Ko'chkunchixon va Suyunchxo'jaxonlarni Toshkent va Shohruxiyaga hokim etib tayinladi.

1504-yilda esa Farg'ona zabt etildi. Shu tariqa butun Movarounnahrda shayboniylik sulolasi hukmronligi o'rnatildi. Samarqand shahri poytaxt etib belgilandi. Buxoro shahrini esa ukasi Mahmud Sultonga topshirdi.

Muhammad Shayboniyxon Movarounnahrda mustahkamlanib olgach, endi Xorazmni zabt etishga kirishdi. 1505-yilda Urganch shahrini bosib oldi.

1505-yil kuzida Xurosonga yurish boshladi. So'nggi yillarda o'zaro ichki urushlar oqibatida, inqirozga yuz tutgan temuriylarning Xuroson davlatini egallashi qiyin bo'lmadi. 1506-yilda Balx olindi. 1507-yilda Hirot qo'shinlari tor-mor etildi. Shundan so'ng Hirot o'zining iqtisodiy, siyosiy va madaniy markaz sifatidagi nufuzini yo'qotdi.

Xurosonning ham bo'ysundirilishi bilan amalda Muhammad Shayboniyxon butun mintaqani yagona bir markaz-Samarqand qo'l ostida birlashtira oldi. Shu tariqa u XV asrning ikkinchi yarmidan boshlab temuriyzodalar amalga oshira olmagan vazifani bajardi. Shunday qilib, Shayboniyxonning olib borgan shiddatli va beayov urushlari oqibatida Movarounnahr, Xorazm va Xurosonni o'z ichiga olgan hududda Muhammad Shayboniyxon hukmronligi o'rnatildi va davlatchiligimiz tarixida shayboniylik sulolasi hukmronligi davri boshlandi.

Bu vaqtda Eronda shoh Ismoil Safaviy hukmdorlik qilayotgan edi. U o'z davri uchun katta va qudratli qo'shin tuza olgan edi. Ismoil Safaviy tuzgan saltanat tarixda **Safaviylar davlati** nomi bilan mashhur.

Shoh Ismoil davlati kattagina hududlarni o'z ichiga olardi. Bu davlatning bir sarhadi Xuroson bilan, ikkinchi sarhadi esa Usmonli turklar davlati bilan tutashgan edi. Shoh Ismoil islomning shia oqimiga e'tiqod etuvchi va uni Eronda hukmron e'tiqod shakliga aylantirgan hukmdor edi. Uning ko'rsatmasi bilan har bir masjidida shialar 12 imomining nomi xutbaga qo'shib o'qitiladigan bo'lgan.

Shoh Ismoil boshliq Eron safaviylarining Xurosonga tazyiqi tobora kuchayib, talonchilik harakatlari avj oldi. Shayboniyxon shoh Ismoildan Shayboniyxon nomini xutbaga qo'shib o'qitishni talab etdi. Bu talabni shoh Ismoil haqorat deb bildi. Endi ikki hukmdor o'rtasida urush bo'lishi muqarrar bo'lib qoldi.

Nihoyat, 1510-yilda ikki hukmdor qo'shini to'qnashdi. Marv yaqinida bo'lgan jangda Muhammad Shayboniyxon qo'shinlari yengildi. Shayboniyxon va uning safdoshlari jangda halok bo'lishdi.

Shu tariqa, shoh Ismoil Amudaryoning so'l sohilini bosib olib, butun Xurosonni egalladi. Hirot shahri Safaviylar davlatining ikkinchi markaziga aylantirildi. Shoh Ismoil katta o'g'li Taxmaspni markazi Hirot bo'lgan Xurosonning hukmdori etib tayinladi.

ATAMALAR:

Sunniylik-(arab tilida odat, an'ana, xatti-harakat tarzi degan ma'nolarni anglatadi) bu islomdagi Qur'oni Karim bilan birga Muhammad (s.a.v) payg'ambarning sunnatlarini Qur'oni Karimdan keyingi, uni to'ldiruvchi manba ekanligini, shuningdek, dastlabki 4 xalifalarning (Abu Bakr Siddiq, Umar, Usmon va Ali) hokimiyati qonuniy ekanligini tan oluvchi oqimdir. Dunyodagi barcha musulmonlarning 90% dan ortig'i shu oqimga mansubdirlar.

To'lg'ama-jang chog'ida dushman qo'shinini qanotlaridan aylanib o'tib, qurshab olib zarba berish usuli.

Shialik-(arabcha guruh, tarafdorlar degan ma'nolarni anglatadi) islomdagi ikki asosiy yo'nalishlardan biri, xalifa Ali ibn Abu Tolip va uning avlodlaridan iborat 12 imomga ergashganlar, ular hokimiyatiga tan oluvchilardir. Shialik Eron va Iroqda keng tarqalgan.

IV. Mustahkamlash. Mashg'ulotlikdagi topshiriqlar, savollar ustida ishlash.

V. Baholash. Mashg'ulotda faol ishtirok etgan, uyga vazifani a'lo darajada bajargan o'quvchilar baholanadi.

VI. Uyga vazifa. Mavzu yuzasidan 10 ta test tuzish va mavzuni o'qib kelish.

*v**eb-saytimiz: Zokirjon.com***

Hujjat Word variantda beriladi.

Zokirjon Admin bilan

90-530-00-68 nomerga murojaat qilishingiz, shu nomerdagi telegram orqali bog‘lanishingiz yoki nza4567 izlab telegramdan yozishingiz so‘raladi.

Telegramda murojaatingizga o‘z vaqtida javob beriladi

Tarix fanidan 8-sinf bo‘sh o‘zlashtiruvchi o‘quvchilarga 34 soatli to‘garakni to‘liq holda olish uchun telegramdan yozing.

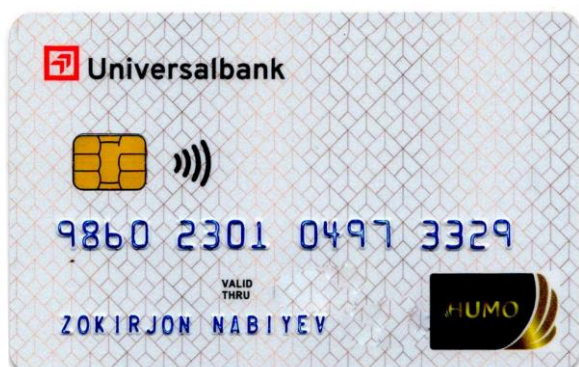
Narxi: 15 ming so‘m

Telegram kanalimiz:

@Maktablar_uchun_hujjatlar

To‘lov uchun: UZCARD *880*9860230104973329*summa#

Plastik egasi Nabiyev Zokirjon

DIQQAT!!!

Sizga bu **OMONAT** qilib beriladi.
To‘liq holda olganingizdan so‘ng:
Faqat o‘zingiz uchun foydalaning.
Hech kimga bermang hattoki eng yaqin insoningizga ham.
Internet orqali veb-saytlarga joylamang.
Kanal va gruppalariga tarqatmang.

OMONATGA

HIYONAT QILMANG.